

Yhdistetyt asiat C-89/10 ja C-96/10

Q-Beef NV

vastaan

Belgian valtio

ja

Frans Bosschaert

vastaan

Belgian valtio ym.

(Rechtbank van eerste aanleg te Brusselin esittämät ennakkoratkaisupyynnot)

Unionin oikeuden vastaiset kansalliset verot ja maksut – Unionin oikeuden vastaiseksi todetun tuki- ja maksujärjestelmän perusteella suoritettut maksut – Järjestelmän korvaaminen uudella järjestelmällä, joka on katsottu unionin oikeuden mukaiseksi – Perusteettomasti kannettujen verojen ja maksujen palautus – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet – Vanhentumisajan kesto – Vanhentumisajan alkamisajankohta – Valtiolta ja yksityisiltä perittävät saatavat – Erilaiset määräajat

Tuomion tiivistelmä

1. *Unionin oikeus – Välitön oikeusvaikutus – Unionin oikeuden vastaiset kansalliset verot ja maksut – Palauttaminen – Menettelysäännöt – Kansallisen oikeuden soveltaminen – Preklusiivisten ja vanhentumista koskevien määräaikojen säätäminen kansallisessa lainsäädännössä*
2. *Unionin oikeus – Välitön oikeusvaikutus – Unionin oikeuden vastaiset kansalliset verot ja maksut – Palauttaminen – Menettelysäännöt – Kansallisen oikeuden soveltaminen – Sellaisen vanhentumisajan säätäminen kansallisessa lainsäädännössä, joka on pitempi silloin, kun on kyse maksujen saamisesta takaisin välihenkilönä toimineelta yksityiseltä, kuin silloin, kun on kyse valtiosta – Sallittavuus – Edellytys*
3. *Ennakkoratkaisukysymykset – Tulkinta – Tulkintatuomioiden ajalliset vaikutukset – Taannehtiva vaikutus – Tuomio, jossa todetaan tietyn kansallisen lainsäädännön taannehtivuus unionin oikeuden vastaiseksi*

(SEUT 267 artikla)

1. Unionin oikeus ei ole esteenä sille, että sovelletaan sisäisessä oikeusjärjestyksessä valtioon kohdistuville saataville säädettyä viiden vuoden vanhentumisaikaa palautusvaatimuksiin, jotka koskevat ”yhdistetyn tuki- ja maksujärjestelmän” perusteella unionin oikeuden vastaisesti suoritettuja maksuja.

Koska unionin oikeuden vastaisesti perittyjen maksujen palautusta koskevia sääntöjä ei ole yhdenmukaistettu, jäsenvaltioilla on nimittäin oikeus soveltaa sisäisen oikeusjärjestyksensä

mukaisia menettelysääntöjä, muun muassa preklusiivisia määräaikoja, sillä edellytyksellä, että noudatetaan vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita.

Vastaavuusperiaatetta ei loukata, jos viiden vuoden vanhentumisaikaa sovelletaan kaikkiin kyseiseen jäsenvaltioon kohdistuviin saataviin ja jos vanhentumisaajan sovellettavuus ei riipu siitä, johtuvatko kyseiset saatavat kansallisen vai unionin oikeuden rikkomisesta, mikä kansallisten tuomioistuinten on tarkistettava. Tehokkuusperiaatteen osalta unionin oikeuden mukaista on asettaa kanteen nostamiselle kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään sekä asianosaista että kyseistä viranomaista suojaavaa oikeusvarmuutta. Tällaisilla määräajoilla ei nimittäin ole sellaista vaikutusta, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen tulisi käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, vaikka näiden määräaikojen päättymisen luonnollisesti johtaakin esitetyn vaatimuksen täysimääräiseen tai osittaiseen hylkäämiseen.

(ks. 34–36 ja 38 kohta sekä tuomiolauselman 1 kohta)

2. Unionin oikeus ei ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jolla yksityiselle myönnetään pitempi määräaika maksujen takaisin saamiseksi välihenkilönä toimineelta toiselta yksityiseltä, jolle se on maksut perusteettomasti suorittanut ja joka on tilittänyt ne ensiksi mainitun lukuun valtiolle, kun taas jos kyseinen yksityinen olisi suorittanut maksut suoraan valtiolle, sen palautusvaatimus olisi vanhentunut lyhyemmässä määräajassa, jolla poiketaan yleisistä säännöksistä, joita sovelletaan vaatimuksiin perusteettomien maksujen palautuksesta, jos välihenkilöinä toimivat yksityiset voivat tehokkaasti vaatia valtiolta ne määrät, jotka ne ovat mahdollisesti tilittäneet toisten yksityisten puolesta.

(ks. 45 kohta sekä tuomiolauselman 2 kohta)

3. Se, että unionin tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnön johdosta antamassaan tuomiossa todennut tietyn kansallisen lainsäädännön taannehtivuuden unionin oikeuden vastaiseksi, ei vaikuta sisäisessä oikeusjärjestyksessä säädetyn valtioon kohdistuvia saatavia koskevan vanhentumisaajan alkamisajankohtaan.

Kysymys vanhentumisaajan alkamisajankohdan määrittämisestä kuuluu nimittäin yhtäältä lähtökohtaisesti kansallisen oikeuden alaisuuteen. Toisaalta ennakkoratkaisumenettelyssä annetulla tuomiolla ei ole konstitutiivista arvoa vaan puhtaasti toteava arvo siten, että sen vaikutukset ilmenevät lähtökohtaisesti tulkitun säännön voimaantulopäivästä lähtien. Unionin oikeus estää näin ollen kansallista viranomaista vetoamasta kohtuullisen vanhentumisaajan umpeutumiseen vain, jos kansallisen viranomaisen toiminta yhdessä preklusiivisen määräajan kanssa johtavat siihen, että henkilöltä evätään täysin mahdollisuus vedota oikeuksiinsa kansallisissa tuomioistuimissa.

(ks. 47, 48, 51 ja 53 kohta sekä tuomiolauselman 3 kohta)

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

8 päivänä syyskuuta 2011 (*)

Unionin oikeuden vastaiset kansalliset verot ja maksut – Unionin oikeuden vastaiseksi todetun tuki- ja maksujärjestelmän perusteella suoritettut maksut – Järjestelmän korvaaminen uudella järjestelmällä, joka on katsottu unionin oikeuden mukaiseksi – Perusteettomasti kannettujen verojen ja maksujen palautus – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet – Vanhentumisajan kesto – Vanhentumisajan alkamisajankohta – Valtiolta ja yksityisiltä perittävät saatavat – Erilaiset määrääjät

Yhdistetyissä asioissa C-89/10 ja C-96/10,

joissa on kyse ennakkoratkaisupyyntöistä, jotka Rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Belgia) on esittänyt 29.1.2010 ja 12.1.2010 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet unionin tuomioistuimeen 17.2.2010 ja 22.2.2010, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

Q-Beef NV (C-89/10)

vastaa

Belgian valtio

ja

Frans Bosschaert (C-96/10)

vastaa

Belgian valtio,

Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV ja

Slachthuizen Goossens NV,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-C. Bonichot sekä tuomarit L. Bay Larsen, C. Toader (esittelevä tuomari), A. Prechal ja E. Jaraši?nas,

julkisasiamies: N. Jääskinen,

kirjaaja: hallintovirkamies C. Strömholm,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 3.2.2011 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Q-Beef NV ja Frans Bosschaert, edustajanaan advocaat J. Arnauts-Smeets,
- Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV ja Slachthuizen Goossens NV, edustajinaan advocaat A. D'Halluin ja advocaat F. van Remoortel,
- Belgian hallitus, asiamiehenään J.-C. Halleux, avustajinaan advocaat Y. Vastersavendts ja advocaat E. Jacobowitz,

– Euroopan komissio, asiamiehinään S. Thomas ja H. van Vliet,
kuultuaan julkisasiamiehen 26.5.2011 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat sitä, onko Belgian kuningaskunnan sisäisessä lainsäädännössä säädetty viiden vuoden erityinen vanhentumisaika yhteensopiva unionin oikeudesta johtuvien vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden kanssa, sekä kyseisen vanhentumisaajan alkamisajankohdan määrittämistä.

2 Pyynnöt on esitetty yhtäältä asiassa, jossa kantajana on Q-Beef NV (jäljempänä Q-Beef) ja vastaajana Belgian valtio (C-89/10), sekä toisaalta asiassa, jossa kantajana on Frans Bosschaert ja vastaajina Belgian valtio sekä Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV ja Slachthuizen Goossens NV (jäljempänä Goossens-yhtiöt) (C-96/10), joissa on kyse mahdollisuudesta soveltaa viiden vuoden vanhentumisaikaa Belgian valtiota vastaan nostettuihin kanteisiin, joissa vaaditaan Fonds voor de gezondheid en de productie van dierenin (eläinten terveys- ja tuotantorahasto, jäljempänä rahasto) kartuttamiseksi perittyjen maksujen palauttamista.

Asioita koskevat oikeussäännöt

Rahastoa koskeva kansallinen lainsäädäntö

Vuoden 1987 lainsäädäntö

3 Eläinten terveydestä 24.3.1987 annetulla lailla (dierengezondheidswet; Belgisch Staatsblad 17.4.1987, s. 5788; jäljempänä vuoden 1987 laki) otettiin käyttöön järjestelmä eläintautien torjuntaan sekä eläinten ja eläintuotteiden puhtauden, terveyden ja laadun parantamiseen liittyvien etuuksien rahoittamiseksi (jäljempänä vuoden 1987 järjestelmä). Kyseisen lain tavoitteena oli sen 2 §:n mukaisesti ”eläintautien torjunta kansanterveyden ja eläinten pitäjien taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi”.

4 Vuoden 1987 lain 32 §:n 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”[Rahasto] perustetaan maatalousministeriön yhteyteen – –. Rahaston tarkoituksena on rahoittaa korvauksia, tukia ja muita etuuksia, jotka liittyvät eläintautien torjuntaan sekä eläinten ja eläintuotteiden puhtauden, terveyden ja laadun parantamiseen. Rahastoa kartutetaan

1) pakollisilla maksuilla, joita peritään luonnollisilta henkilöiltä tai oikeushenkilöiltä, jotka tuottavat, jalostavat, kuljettavat, käsittelevät, myyvät tai kauppaavat eläimiä;

– –

Jos pakollinen maksu on peritty henkilöiltä, jotka jalostavat, kuljettavat, käsittelevät, myyvät tai kauppaavat eläimiä tai eläintuotteita, maksu vyörytetään jokaisessa liiketoimessa tuottajaportaaseen asti.”

5 Vuoden 1987 laissa kuningas oikeutettiin määräämään päätöksellä kyseisten pakollisten maksujen määrästä ja niiden perimistä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä. Eläinten terveys- ja tuotantorahastoon suoritettavista pakollisista maksuista 11.12.1987 tehdyllä kuninkaan päätöksellä (koninklijk besluit betreffende de verplichte bijdragen an het Fonds voor de

gezondheid en de productie van dieren; Belgisch Staatsblad 23.12.1987, s. 19317; jäljempänä vuoden 1987 päätös) teurastamojen ja viejien maksettavaksi määrättiin 1.1.1988 lukien pakollinen maksu jokaisesta teurastetusta tai elävänä maasta viedystä naudasta, vasikasta tai siasta. Teurastamojen ja viejien oli vyörytettävä niiden maksettavaksi määrättyt pakolliset maksut eläinten toimittajalle, joka tarvittaessa vyörytti ne myyjälle, ja ketjua jatkettiin näin tuottajaan asti. Vuoden 1987 lakia ja päätöstä muutettiin tämän jälkeen useaan otteeseen. Mitään näistä toimenpiteistä ei ilmoitettu komissiolle ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan (josta on tullut EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohta, josta puolestaan on tullut EY 88 artiklan 3 kohta) mukaisesti.

Vuoden 1998 laki

6 Eläinten terveys- ja tuotantorahastosta Belgiassa 7.5.1991 tehdyn komission päätöksen 91/538/ETY (EYVL L 294, s. 43), jolla vuoden 1987 järjestelmä todettiin yhteismarkkinoille soveltumattomaksi, jälkeen sekä eläinten ja eläintuotteiden terveyden ja laadun edistämiseksi perustettavasta talousarviorahastosta 23.3.1998 annetun lain (wet betreffende de oprichting van een Begrotingfonds voor de gezondheid en de kwaliteit van de dieren en de dierlijke producten; Belgisch Staatsblad 30.4.1998, s. 13469; jäljempänä vuoden 1998 laki) nojalla kyseinen järjestelmä on poistettu ja korvattu uudella järjestelmällä (jäljempänä vuoden 1998 järjestelmä), joka käsittää uuden 1.1.1988 lukien taannehtivasti sovellettavan pakollisia maksuja koskevan järjestelmän, sekä uudella rahastolla, jonka nimi on Begrotingfonds voor de gezondheid en de kwaliteit van de dieren en de dierlijke producten (eläinten ja eläintuotteiden terveyden ja laadun edistämiseksi perustettava talousarviorahasto, yhdessä vuoden 1987 järjestelmän rahaston kanssa jäljempänä rahasto). Vuoden 1998 järjestelmä eroaa olennaisesti vuoden 1987 järjestelmästä siltä osin, että siinä ei säädetä maahan tuotuja eläimiä koskevista maksuista ja että maksuja maasta viedyistä eläimistä ei enää peritä 1.1.1997 lukien.

7 Vuoden 1998 lain 5 §:ssä säädetään, että rahastoa kartutetaan muun muassa kuninkaan määräämillä maksuilla, joita peritään eläimiä tai eläintuotteita tuottavilta, jalostavilta, kuljettavilta, käsitteleviltä, myyviltä tai kauppaavilta luonnollisilta henkilöiltä tai oikeushenkilöiltä.

8 Vuoden 1998 lain 14 §:ssä säädetään teurastamoilta ja viejiltä perittävistä maksuista. Näiden maksujen määrä vaihtelee sen ajanjakson mukaan, jolta ne on maksettava. Kyseisessä pykälässä säädetään seuraavaa:

”Teurastamojen ja viejien on maksettava seuraavat pakolliset maksut rahastoon:

— —.

Kyseiset pakolliset maksut vyörytetään tuottajalle.

Kyseiset pakolliset maksut peritään vain kotimaisista eläimistä. Niitä ei peritä maahan tuoduista eläimistä. Kyseisiä maksuja ei peritä maasta viedyistä eläimistä enää 1.1.1997 lukien.

Maahan tuoduista eläimistä 1.1.1988 lähtien [vuoden 1987 päätöksen], sellaisena kuin se on muutettuna 8.4.1989, 23.11.1990, 19.4.1993, 15.5.1995, 25.2.1996 ja 13.3.1997 tehdyillä kuninkaan päätöksillä, mukaisesti suoritettavat pakolliset maksut palautetaan velkojille, jotka osoittavat, että heidän suorittamansa pakolliset maksut ovat koskeneet maahan tuotuja eläimiä, että he eivät ole vyöryttäneet näitä pakollisia maksuja tuottajalle tai että vyöryttäminen on peruutettu ja että he ovat maksaneet kaikki pakolliset maksut kotimaisista eläimistä, mukaan luettuina maasta viedyt teuraseläimet ja maasta viedyt siitos- ja käyttöeläimet.”

9 Vuoden 1998 lain 15 ja 16 §:n mukaan maksut peritään niiltä, jotka ovat vastuussa tiloista,

joilla pidetään sikoja, sekä meijereiltä ja maitotuotteiden myyntiluvan haltijoilta.

10 Vuoden 1998 lain 17 §:n 2 momentissa säädetään vuoden 1987 järjestelmän mukaisesti suoritettuihin maksuihin ja vuoden 1998 järjestelmän nojalla suoritettaviin maksuihin liittyvien saatavien keskinäisestä kuittauksesta suoraan lain nojalla.

Perusteettomien maksujen palautusta ja vanhentumista koskeva kansallinen lainsäädäntö

11 Belgian siviililain (burgerlijk wetboek) 1376 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Joka saa vahingossa tai tahallisesti jotain, mikä ei kuulu hänelle, on velvollinen palauttamaan sen sille, jolta hän on sen saanut perusteettomasti.”

12 Siviililain 2262 bis §:n 1 momentin 1 kohdassa, sellaisena kuin se on muutettuna 10.6.1998 annetulla lailla, joka tuli voimaan 27.7.1998, säädetään seuraavaa:

”Kaikki henkilöön kohdistuvat vaateet vanhenevat kymmenessä vuodessa.”

13 Siviililain 2244 §:n, jossa on tärkeimmät vanhentumisen keskeytymisen syyt, 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Haaste, maksumääräys tai takavarikko, joka annetaan tiedoksi sille, johon nähden vanhentuminen halutaan estää, keskeyttää vanhentumisen siviilioikeudellisesti.

Haaste keskeyttää vanhentumisen lainvoimaisen päätöksen antamiseen saakka.”

14 Valtion kirjanpidon yhteensovittamisesta 17.7.1991 annetun lain (gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit; Belgisch Staatsblad 21.8.1991, s. 17960) 100 §:n 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Saatava vanhentuu ja lakkaa lopullisesti valtion hyväksi seuraavasti, tämän kuitenkaan rajoittamatta muihin lain tai asetuksen säännöksiin tai sopimusmääräyksiin perustuvia oikeuksien menetyksiä:

1 saatavat, joita ei ole laissa tai asetuksessa säädetyllä tavalla vaadittu maksettaviksi viiden vuoden määräajassa sen talousarviovuoden tammikuun ensimmäisestä päivästä, jonka aikana saatavat ovat syntyneet;

— —”

15 Valtion kirjanpidon yhteensovittamisesta annetun lain 101 §:ssä säädetään seuraavaa:

”— — kanteen nostaminen keskeyttää vanhentumisen lopullisen päätöksen antamiseen saakka.”

16 Siviililain 2257 §:ssä säädetään takaus- tai takautumisvaatimuksen vanhentumisajasta seuraavaa:

”Vanhentumisaika alkaa kulua

— —

takaus- tai takautumisvaatimuksen osalta vasta, kun päävaatimus on hylätty;

— —”

Menettely komissiossa

17 Komissio on perustamissopimuksen 93 artiklassa määrätyn menettelyn mukaisesti todennut päätöksessään 91/538, että vuoden 1987 järjestelmä oli ETY:n perustamissopimuksen 92 artiklassa (josta on tullut EY:n perustamissopimuksen 92 artikla, josta puolestaan on muutettuna tullut EY 87 artikla) tarkoitetulla tavalla yhteismarkkinoille soveltumaton ja että sitä ei näin ollen voitu enää panna täytäntöön siltä osin kuin pakolliset maksut perittiin teurastusvaiheessa myös muista jäsenvaltioista peräisin olevista eläimistä ja tuotteista.

18 Belgian kuningaskunta ilmoitti perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisesti 7.12.1995 ja 20.5.1996 päivätyillä kirjeillä lainsäädäntötoimenpiteitä koskevasta ehdotuksesta, jonka tarkoituksena oli vuoden 1987 järjestelmän kumoaminen ja sen korvaaminen uudella järjestelmällä.

19 Tämä lakiehdotus, josta tuli vuoden 1998 laki, tarjosi erityisesti ratkaisun maahan tuoduista eläimistä perittyjä maksuja koskevaan ongelmaan, jonka vuoksi komissio oli päätöksessään 91/538 todennut vuoden 1987 järjestelmän yhteismarkkinoille soveltumattomaksi.

20 Kyseinen lakiehdotus todettiin yhteismarkkinoille soveltuvaksi 30.7.1996 tehdyllä EY:n perustamissopimuksen [87] ja [88] artiklan mukaisen valtiontuen hyväksymistä koskevalla komission päätöksellä (EYVL 1997, C 1, s. 2).

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

Asia C-89/10

21 Q-Beef on eläinten kauppaa harjoittava belgialainen yritys, joka muun muassa vie maasta eläimiä. Viennin yhteydessä se maksoi Belgian valtiolle erilaisia maksuja rahastoon sovellettavan lainsäädännön mukaisesti. Q-Beef väittää näin ollen maksaneensa tammikuun 1993 ja huhtikuun 1998 välisenä aikana yhteensä 137 164 euron suuruisen summan, jonka palauttamista se vaatii Belgian valtiolta.

22 Yhdistetyissä asioissa C-261/01 ja C-262/01, van Calster ym., 21.10.2003 annetun tuomion (Kok., s. I-12249) jälkeen – kun oli todettu, ettei vuoden 1998 lakia voitu soveltaa taannehtivasti ajanjaksoon, joka edelsi sitä päätöstä, jolla komissio oli todennut kyseiseen lakiin johtaneen lakiehdotuksen yhteismarkkinoille soveltuvaksi – Q-Beef nosti 2.4.2007 Belgian valtiota vastaan *rechtbank van eerste aanleg te Brussel*issa kanteen, jossa se vaati kyseisten maksujen palautusta.

23 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan valtion kirjanpidon yhteen sovittamisesta annetun lain 100 §:n 1 kohdan mukaan viiden vuoden vanhentumisaika alkoi Q-Beefin Belgian valtiolta olevan saatavan osalta kulua sen talousarviovuoden, jonka aikana saatava syntyi ja joka on tässä tapauksessa vuoden 1998 lain voimaantulovuosi, tammikuun ensimmäisestä päivästä eli 1.1.1998 kyseisellä lailla käyttöön otetun uuden järjestelmän mukaisten saatavien ja vuoden 1987 järjestelmän mukaisesti suoritettuihin maksuihin liittyvien saatavien kuittauksen perusteella, ja vanhentumisaika päättyi 31.12.2002 keskiyöllä. Koska kanne Belgian valtiota vastaan oli nostettu 2.4.2007, Q-Beefin saatava Belgian valtiolta oli Belgian sisäisen oikeuden mukaan vanhentunut. Toisin kuin Q-Beef väitti, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa van Calster ym. annetulla tuomiolla on pelkästään toteava vaikutus kansallisen oikeuden osalta, eikä se käynnistä vanhentumisajan kulumista.

24 Tässä tilanteessa olosuhteissa rechtbank van eerste aanleg te Brussel päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko yhteisön oikeus esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin soveltaa valtioon kohdistuvia saatavia koskevaa kansallisessa oikeusjärjestyksessä säädettyä viiden vuoden vanhentumisaikaa palautusvaatimuksiin, jotka koskevat osittain lainvastaiseksi mutta sen lisäksi myös osittain yhteisön oikeuden vastaiseksi osoittautuneen yhdistetyn tuki- ja maksujärjestelmän perusteella jäsenvaltiolle suoritettuja maksuja, jotka on maksettu ennen ensimmäisen järjestelmän korvanneen uuden tukia ja pakollisia maksuja koskevan järjestelmän voimaantuloa, kun uusi järjestelmä on komission lopullisella päätöksellä todettu yhteisön oikeuden mukaiseksi, ei kuitenkaan siltä osin kuin maksuja peritään taannehtivasti kyseisen päätöksen tekopäivää edeltävältä ajalta?

2) Onko yhteisön oikeus esteenä sille, että jäsenvaltio voi menestyksellisesti vedota kansallisiin vanhentumisaikoihin, jotka ovat sille erityisen edullisia verrattuna kansallisen oikeuden yleisiin sääntöihin, puolustautuakseen oikeudenkäynnissä, jonka yksityinen on aloittanut sitä vastaan varmistaakseen EY:n perustamissopimuksesta johtuvien oikeuksiensa suojan, kansallisen tuomioistuimen kuvaileman kaltaisessa tapauksessa, jossa näistä erityisen edullisista kansallisista vanhentumisaajoista seuraa, että osittain lainvastaiseksi mutta sen lisäksi myös osittain yhteisön oikeuden vastaiseksi osoittautuneen yhdistetyn tuki- ja maksujärjestelmän perusteella jäsenvaltiolle suoritettujen maksujen palauttamisen vaatiminen tulee mahdottomaksi, kun yhteisöjen tuomioistuin on todennut järjestelmän yhteisön oikeuden vastaiseksi vasta näiden erityisen edullisten kansallisten vanhentumisaikojen päätyttyä, vaikka lainvastaisuus on tapahtunut aikaisemmin?”

Asia C-96/10

25 Frans Bosschaert on maataloustuottaja, joka maksoi vuosina 1989–1996 Goossens-yhtiöille rahastoon tarkoitettuja maksuja hänen lukuunsa teurastetuista eläimistä. Bosschaert suoritti maksut Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV:lle, joka siirsi ne Slachthuizen Goossens NV:lle, joka tilitti ne rahastolle. Bosschaert vaatii kyseisten maksujen eli yhteensä 38 842,46 euron palauttamista sillä perusteella, että maksut on peritty häneltä lainvastaisesti, koska alaa koskeva lainsäädäntö oli unionin oikeuden vastainen.

26 Edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa van Calster ym. annetun tuomion jälkeen Bosschaert nosti 31.7.2007 rechtbank van eerste aanleg te Brusselissa kanteen ensisijaisesti Belgian valtiota vastaan saadakseen palautuksena perusteettomasti suorittamansa maksut ja toissijaisesti Goossens-yhtiöitä vastaan siltä varalta, että hänen suoraan kannettaan Belgian valtiota vastaan ei hyväksyittäisi.

27 Kyseisen menettelyn yhteydessä Goossens-yhtiöt esittivät 21.11.2007 toimittamillaan vastauskirjelmillä kaksi liitännäistä vaatimusta Belgian valtiota vastaan eli yhtäältä takautumisvaatimuksen siltä varalta, että yhtiöt velvoitettaisiin palauttamaan Bosschaertilta perityt maksut, ja toisaalta vaatimuksen niiden maksujen palauttamisesta, jotka ne itse olivat maksaneet rahastoon.

28 Kuten asiassa C-89/10, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Belgian sisäisen oikeuden mukaan Bosschaertin ja Goossens-yhtiöiden palautusvaatimukset Belgian valtiota vastaan ovat vanhentuneet. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo myös, että toisin kuin Bosschaert ja Goossens-yhtiöt ovat väittäneet, edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa van Calster ym. annettu tuomio on puhtaasti toteava, koska suoritettut maksut eivät sen perusteella ole perusteettomia, sillä siinä todetaan vain, että maksut olivat lainvastaisia siltä osin kuin niitä

perittiin taannehtivasti.

29 Koska Bosschaertin Goossens-yhtiöitä vastaan nostamat kanteet ovat sen sijaan henkilöön kohdistuvia vaatimuksia, ne vanhentuvat kymmenessä vuodessa. Tämä vanhentumisaika, joka otettiin käyttöön yksityisten välisten riita-asioiden osalta 10.6.1998 annetulla lailla, jolla muutettiin siviililakia, alkoi kulua vasta 27.7.1998, jolloin kyseinen laki tuli voimaan. Näin ollen kanteiden nostamisajankohtana 31.7.2007 vanhentumisaika ei ollut vielä päättynyt. Goossens-yhtiöiden Belgian valtiota vastaan 21.11.2007 nostamat takautumiskanteet eivät ole vanhentuneet, koska ne ovat seurausta Bosschaertin heinäkuun 2007 aikana nostamista kanteista.

30 Tässä tilanteessa rechtbank van eerste aanleg te Brussel päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle kolme ennakkoratkaisukysymystä, joista ensimmäinen ja kolmas vastaavat sanamuodoltaan täysin asiassa C-89/10 esitettyjen ensimmäisen ja toisen kysymyksen, sellaisina kuin ne ilmenevät tämän tuomion 24 kohdasta, sanamuotoa ja joista toinen on muotoiltu seuraavasti:

”2) Onko yhteisön oikeus esteenä sille, että kun jäsenvaltio perii maksuja yksityiseltä, jolla puolestaan on velvollisuus vyöryttää maksut toisille yksityisille, joiden kanssa hän käy kauppaa alalla, jolla jäsenvaltio on ottanut käyttöön myöhemmin osittain lainvastaiseksi mutta sen lisäksi myös osittain yhteisön oikeuden vastaiseksi osoittautuneen yhdistetyn tuki- ja maksujärjestelmän, näillä yksityisillä on kansallisten säännösten perusteella käytettävissään lyhyempi vanhentumisaika, kun he vaativat yhteisön oikeuden vastaisten maksujen palauttamista jäsenvaltiolta, mutta heillä on käytettävissään pitempi vanhentumisaika, kun he vaativat samojen maksujen palauttamista yksityiseltä välihenkilöltä, minkä johdosta tämä välihenkilö saattaa joutua tilanteeseen, jossa häneltä vaadittava saatava ei ole vanhentunut toisin kuin jäsenvaltiolta vaadittava saatava, jolloin muut toimijat voivat kohdistaa vaatimuksia tähän välihenkilöön, jonka on tapauksen mukaan haettava jäsenvaltiolta suoritusta takautumisvastuun perusteella, vaikkei hän voi vaatia tältä jäsenvaltiolta takaisin maksuja, jotka hän itse on maksanut suoraan sille?”

31 Asiat C-89/10 ja C-96/10 yhdistettiin unionin tuomioistuimen presidentin 6.4.2010 antamalla määräyksellä kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Alustava huomautus

32 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että kun unioni ei ole antanut alaa koskevia säännöksiä, kunkin jäsenvaltion asiana on sisäisessä oikeusjärjestyksessään määrittää toimivaltaiset tuomioistuimet ja antaa menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään täysin turvaamaan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, kuitenkin siten, etteivät kyseiset menettelysäännöt saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka säätelevät samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia oikeussuojakeinoja (vastaavuusperiaate), eivätkä sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. mm. asia C-452/09, laia ym., tuomio 19.5.2011, 16 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

Asiassa C-89/10 ja asiassa C-96/10 esitetty ensimmäinen kysymys

33 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelelee tällä kysymyksellään pääasiallisesti sitä, onko unionin oikeus esteenä pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa sille, että sovelletaan sisäisessä oikeusjärjestyksessä valtion kohdistuville saataville säädettyä viiden vuoden vanhentumisaikaa palautusvaatimukseen, jotka koskevat yhdistetyn tuki- ja

maksujärjestelmän perusteella unionin oikeuden vastaisesti suoritettuja maksuja.

34 Tässä yhteydessä on huomautettava, että koska unionin oikeuden vastaisesti perittyjen maksujen palautusta koskevia sääntöjä ei ole yhdenmukaistettu, jäsenvaltioilla on oikeus soveltaa sisäisen oikeusjärjestyksensä mukaisia menettelysääntöjä, muun muassa preklusiivisia määräaikoja, sillä edellytyksellä, että noudatetaan vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita.

35 Nyt käsiteltävissä asioissa vaikuttaa siltä, ettei vastaavuusperiaatetta loukata, jos viiden vuoden vanhentumisaikaa sovelletaan kaikkiin Belgian valtioon kohdistuviin saataviin ja jos vanhentumisajan sovellettavuus ei riipu siitä, johtuvatko kyseiset saatavat kansallisen vai unionin oikeuden rikkomisesta, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava.

36 Tehokkuusperiaatteesta unionin tuomioistuin on todennut, että unionin oikeuden mukaista on asettaa kanteen nostamiselle kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään sekä asianosaista että kyseistä viranomaista suojaavaa oikeusvarmuutta. Tällaisilla määräajoilla ei nimittäin ole sellaista vaikutusta, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen tulisi käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, vaikka näiden määräaikojen päättymisen luonnollisesti johtaakin esitetyn vaatimuksen täysimääräiseen tai osittaiseen hylkäämiseen (ks. em. asia *Iaia* ym., tuomion 17 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tältä osin esimerkiksi kansallinen kolmen vuoden preklusiivinen määräaika on katsottu kohtuulliseksi (ks. vastaavasti asia C-542/08, *Barth*, tuomio 15.4.2010, 29 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

37 Kuten ennakkoratkaisupyyntöistä ilmenee, pääasioissa on riidatonta, että sovellettava vanhentumisaika on viisi vuotta, eikä sitä voida pitää tehokkuusperiaatteen vastaisena, koska unionin tuomioistuimen tietoon ei ole saatettu erityisiä olosuhteita.

38 Asiassa C-89/10 ja asiassa C-96/10 esitettyyn ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että unionin oikeus ei ole esteenä pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa sille, että sovelletaan sisäisessä oikeusjärjestyksessä valtioon kohdistuville saataville säädettyä viiden vuoden vanhentumisaikaa palautusvaatimuksiin, jotka koskevat yhdistetyn tuki- ja maksujärjestelmän perusteella unionin oikeuden vastaisesti suoritettuja maksuja.

Asiassa C-96/10 esitetty toinen kysymys

39 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee tällä kysymyksellään pääasiallisesti sitä, onko unionin oikeus esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa kansalliselle lainsäädännölle, jolla yksityiselle myönnetään pidempi määräaika maksujen takaisin saamiseksi välihenkilönä toimineelta toiselta yksityiseltä, jolle se on maksut suorittanut ja joka on tilittänyt maksut ensiksi mainitun lukuun valtiolle, kun taas jos yksityinen olisi suorittanut maksut suoraan valtiolle, sen vaatimus olisi vanhentunut lyhyemmässä määräajassa.

40 Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyyntön esittäneen tuomioistuimen mukaan Bosschaertin ja Goossens-yhtiöiden palautusvaatimukset valtiota vastaan ovat vanhentuneet valtioon kohdistuvia saatavia koskevan viiden vuoden erityisen vanhentumisajan perusteella, kun taas Bosschaertin vaatimus Goossens-yhtiötä vastaan ei ole vanhentunut, koska se on esitetty yksityisten väliseen perusteettomien maksujen palautukseen sovellettavassa kymmenen vuoden vanhentumisajassa.

41 Tässä yhteydessä on huomautettava lisäksi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden vastaista ei ole se, että jäsenvaltio ei palauta unionin oikeuden vastaisesti kannettuja veroja tai maksuja sen vuoksi, että oikeus palautukseen on menetetty sellaisen kolmen vuoden pituisen kansallisen määräajan päättymisen vuoksi, jolla poiketaan yleisistä säännöksistä,

joita sovelletaan perusteettomien maksujen palautusta koskeviin vaatimuksiin yksityisten välillä ja joiden mukainen määräaika on tätä pidempi, jos tätä määräaika sovelletaan samalla tavalla sekä unionin oikeuteen perustuviin verojen ja maksujen palauttamisvaatimuksiin että kansalliseen lainsäädäntöön perustuviin vastaaviin vaatimuksiin (ks. asia C-231/96, Edis, tuomio 15.9.1998, Kok., s. I-4951, 39 kohta; asia C-260/96, Spac, tuomio 15.9.1998, Kok., s. I-4997, 23 kohta ja yhdistetyt asiat C-216/99 ja C-222/99, Prisco ja CASER, tuomio 10.9.2002, Kok., s. I-6761, 70 kohta).

42 Vanhentumisaikojen tarkoituksena on lisäksi yleisesti taata oikeusvarmuus, jolla suojataan sekä asianosaista että kyseistä viranomaista (ks. vastaavasti em. asia Edis, tuomion 35 kohta ja asia C-367/09, SGS Belgium ym., tuomio 28.10.2010, 68 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Oikeuskäytännössä on myös todettu, ettei tehokkuusperiaatetta loukata sellaisella kansallisella vanhentumisajalla, joka on väitetysti edullisempi verohallinnolle kuin vanhentumisaika, jota sovelletaan yksityisiin (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-95/07 ja C-96/07, Ecotrade, tuomio 8.5.2008, Kok., s. I-3457, 49–54 kohta).

43 Tehokkuusperiaatetta olisi sitä vastoin loukattu siinä tapauksessa, ettei Goossens-yhtiöillä olisi ollut oikeutta kyseisen maksun palautukseen viiden vuoden määräaikana eikä mahdollisuutta esittää takautumisvaatimusta valtiota vastaan sen jälkeen, kun Bosschaert on esittänyt kyseisen vanhentumisajan päättymisen jälkeen Goossens-yhtiöitä vastaan vaatimuksen perusteettomien maksujen palautuksesta, jolloin seuraukset valtiolle perusteettomasti suoritetuista maksuista kohdistuisivat pelkästään kyseisiin välihenkilöinä toimiviin yhtiöihin.

44 Toisin kuin Belgian hallitus väittää kirjallisissa huomautuksissaan, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan pääasiassa on kuitenkin todettava, että jos Goossens-yhtiöt tuomittaisiin palauttamaan perusteettomasti perimänsä maksut Bosschaertille, yhtiöt voisivat saada nämä määrät takaisin valtiolta, eivät valtiota vastaan esitetyllä palautusvaatimuksella, joka on jo vanhentunut viiden vuoden erityisen preklusiivisen määräajan perusteella, vaan henkilöön kohdistuvaa velvoitetta koskevalla takautumiskanteella. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Goossens-yhtiöiden 21.11.2007 Belgian valtiota vastaan nostamat takautumiskanteet eivät nimittäin ole vanhentuneet.

45 Asiassa C-96/10 esitettyyn toiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että unionin oikeus ei ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa kansalliselle lainsäädännölle, jolla yksityiselle myönnetään pitempi määräaika maksujen takaisin saamiseksi välihenkilönä toimineelta toiselta yksityiseltä, jolle se on maksut perusteettomasti suorittanut ja joka on tilittänyt ne ensiksi mainitun lukuun valtiolle, kun taas jos kyseinen yksityinen olisi suorittanut maksut suoraan valtiolle, sen palautusvaatimus olisi vanhentunut lyhyemmässä määräajassa, jolla poiketaan yleisistä säännöksistä, joita sovelletaan vaatimuksiin perusteettomien maksujen palautuksesta, jos välihenkilöinä toimivat yksityiset voivat tehokkaasti vaatia valtiolta ne määrät, jotka ne ovat mahdollisesti tilittäneet toisten yksityisten puolesta.

Asiassa C-89/10 esitetty toinen kysymys ja asiassa C-96/10 esitetty kolmas kysymys

46 Tällä kysymyksellä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelelee pääasiallisesti sitä, vaikuttaako pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa se, että unionin tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnön johdosta antamassaan tuomiossa todennut kyseisen kansallisen lainsäädännön taannehtivuuden unionin oikeuden vastaiseksi, sisäisessä oikeusjärjestyksessä säädetyn valtioon kohdistuvia saatavia koskevan vanhentumisajan alkamisajankohtaan.

47 Aluksi on täsmennettävä, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 55 kohdassa, että kysymys vanhentumisajan alkamisajankohdan määrittämisestä kuuluu lähtökohtaisesti kansallisen oikeuden alaisuuteen. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin

tuomioistuimen mahdollisella unionin oikeuden rikkomisen toteamisella ei nimittäin lähtökohtaisesti ole vaikutusta vanhentumisajan alkamisajankohtaan (ks. em. asia I-102/06, tuomion 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

48 Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan – ja toisin kuin pääasioiden kantajat väittävät – ennakkoratkaisumenettelyssä annetulla tuomiolla ei ole konstitutiivista arvoa vaan puhtaasti toteava arvo siten, että sen vaikutukset ilmenevät lähtökohtaisesti tulkitun säännön voimaantulopäivästä lähtien (ks. asia C-2/06, Kempter, tuomio 12.2.2008, Kok., s. I-411, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

49 Vanhentumisajan alkamisajankohdan osalta on totta, että oikeuskäytännössä on todettu, että ennen kuin direktiivin vastaisesti toimiva jäsenvaltio on asianmukaisesti saattanut direktiivin osaksi kansallista oikeusjärjestystään, sillä ei ole oikeutta vedota siihen, että kanne, jonka yksityinen on nostanut sitä vastaan turvatakseen tämän direktiivin säännösten mukaiset oikeutensa, on pantu vireille liian myöhään, koska kansallisen oikeuden mukainen kanteen nostamisen määräaika voi alkaa vasta tästä ajankohdasta (ks. asia C-208/90, Emmott, tuomio 25.7.1991, Kok., s. I-4269, Kok. Ep. XI, s. I-411, 23 kohta).

50 Edellä mainitussa asiassa Emmott annetun tuomion jälkeisen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuin on kuitenkin hyväksynyt sen, että direktiivin vastaisesti toimiva jäsenvaltio voi vedota kanneoikeuden vanhentumiseen, vaikkei se vielä näitä toimia koskevien vaatimusten esittämishetkellä ollut pannut asianmukaisesti täytäntöön kyseessä olevaa direktiiviä, ja todennut, että asiassa Emmott annetussa tuomiossa tehty ratkaisu oli perusteltavissa juuri tuon asian erityisillä olosuhteilla, koska pääasian kantaja menetti siinä määräajan laiminlyömisensä vuoksi kokonaan mahdollisuuden vedota direktiiviin perustuvaan oikeuteensa (ks. em. asia I-102/06, tuomion 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

51 Oikeuskäytännössä on täsmennetty tässä yhteydessä, että unionin oikeus estää kansallista viranomaista vetoamasta kohtuullisen vanhentumisajan umpeutumiseen vain, jos kansallisen viranomaisen toiminta yhdessä preklusiivisen määräajan kanssa johtavat siihen, että henkilöltä evätään täysin mahdollisuus vedota oikeuksiinsa kansallisissa tuomioistuimissa (ks. vastaavasti em. asia Barth, tuomion 33 kohta ja em. asia I-102/06, tuomion 21 kohta).

52 Ennakkoratkaisupyynnöt esittäneen tuomioistuimen mukaan vanhentumisaika on pääasioissa alkanut kulua 1.1.1998 ja päättynyt 31.12.2002, kun taas tuomio edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa van Calster ym. annettiin vasta 21.10.2003 eli kauan viiden vuoden erityisen vanhentumisajan päättymisen jälkeen. Sillä, että kyseisen vanhentumisajan alkamisajankohdaksi on vahvistettu 1.1.1998, ei kuitenkaan evätä täysin asianomaiselta henkilöltä mahdollisuutta vedota kansallisissa tuomioistuimissa oikeuksiinsa, joita hänellä on unionin oikeuden perusteella, kuten yhdistetyissä asioissa van Calster ym. annetussa tuomiossa belgialaisissa tuomioistuimissa nostetut kanteet ovat osoittaneet.

53 Edellä esitetyn perusteella asiassa C-89/10 esitettyyn toiseen kysymykseen ja asiassa C-96/10 esitettyyn kolmanteen kysymykseen on vastattava, että pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa se, että unionin tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnön johdosta antamassaan tuomiossa todennut kyseisen kansallisen lainsäädännön taannehtivuuden unionin oikeuden vastaiseksi, ei vaikuta sisäisessä oikeusjärjestyksessä säädetyin valtion kohdistuvia saatavia koskevan vanhentumisajan alkamisajankohtaan.

Oikeudenkäyntikulut

54 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen

tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asiat seuraavasti:

- 1) **Unionin oikeus ei ole esteenä pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa sille, että sovelletaan sisäisessä oikeusjärjestyksessä valtioon kohdistuville saataville säädettyä viiden vuoden vanhentumisaikaa palautusvaatimuksiin, jotka koskevat yhdistetyn tuki- ja maksujärjestelmän perusteella unionin oikeuden vastaisesti suoritettuja maksuja.**
- 2) **Unionin oikeus ei ole esteenä pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa kansalliselle lainsäädännölle, jolla yksityiselle myönnetään pitempi määräaika maksujen takaisin saamiseksi välihenkilönä toimineelta toiselta yksityiseltä, jolle se on maksut perusteettomasti suorittanut ja joka on tilittänyt ne ensiksi mainitun lukuun valtiolle, kun taas jos kyseinen yksityinen olisi suorittanut maksut suoraan valtiolle, sen palautusvaatimus olisi vanhentunut lyhyemmässä määräajassa, jolla poiketaan yleisistä säännöksistä, joita sovelletaan vaatimuksiin perusteettomien maksujen palautuksesta, jos välihenkilöinä toimivat yksityiset voivat tehokkaasti vaatia valtiolta ne määrät, jotka ne ovat mahdollisesti tilittäneet toisten yksityisten puolesta.**
- 3) **Pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa se, että unionin tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnön johdosta antamassaan tuomiossa todennut kyseisen kansallisen lainsäädännön taannehtivuuden unionin oikeuden vastaiseksi, ei vaikuta sisäisessä oikeusjärjestyksessä säädetyn valtioon kohdistuvia saatavia koskevan vanhentumisajan alkamisajankohtaan.**

Allekirjoitukset

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.